

Директиви XX з'їзду КПРС по шостому п'ятирічному плану розвитку народного господарства СРСР на 1956—1960 рр. передбачають широку програму створення штучних лісових насаджень в степовій частині країни.

Для здійснення цього (Відповідального і важливого завдання великого значення набуває вивчення місцевого багаторічного досвіду степового лісорозведення.

Поглиблене вивчення місцевих штучних лісів відносно видового складу насаджень, стійкості різних тинів посадок та їх перспективності є безперечно актуальним.

На протязі понад п'яти років кафедра ботаніки Криворізького державного педагогічного інституту вивчала штучні лісові масиви Криворізького лісництва. Ця робота виконувалась у окладі комплексної експедиції Дніпропетровського університету.

За цей час були обстежені такі лісові дачі, як Гурівська (619 га), Софієво-Гейківська (138 га), Наталіївська (39 га), Олександрівська (66 га) та «Чорна» (82 га).

У цій статті ми подаємо деякі матеріали, що характеризують дендрофлору та стійкість різних типів насаджень у конкретних умовах району дослідження.

1. КОРОТКА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лісові дачі Криворізького лісництва розташовані на північний захід від м. Кривого Рога в басейні середньої та нижньої течій рр. Бокової та Боковеньки. В адміністративному відношенні ця територія входить до складу Долинського району, Кіровоградської області, і частково Криворізького району, Дніпропетровської області.

За даними Криворізької метеостанції, а також метеорологічного довідника СРСР, кліматичні умови досліджуваної території характеризуються такими показниками:

В середньорічних переважають вітри північно-східних та східних напрямів. В літні місяці переважними є північно-західні вітри. На початку вегетаційного періоду часто панують сухі східні вітри. Дують вітри з середньою швидкістю 2,9—5,9 м/сек, а іноді — 20,4 м/сек (урагани).

Характерною особливістю температурного режиму є значна амплітуда коливань річних, а також добових температур.

Середньорічна температура повітря 8,6°C, середня січнева — 5,4°C, середня липнева 22,2°C, абсолютна мінімальна - 32°C, абсолютна максимальна 38°C. Тривалість вегетаційного періоду 200—215 днів. Річна норма опадів 408 мм, на холодний період припадає 130 мм, на теплий — 278 мм.

Тривалість сніжного покриву в середньому дорівнює 50—55 днів, середня висота його 4—5 см. Зима короткотривала, з частими відлигами. Розпочинається вона в другій половині листопада й триває до половини березня. Кінець і початок вегетаційного періоду часто порушуються заморозками, які іноді досягають -4 -5°C. Середня відносна вологість повітря взимку дорівнює 80—85%, а влітку — 60—65%.

Досліджувана територія розташована в межах правобережного Придніпровського плато [В. Г. Бондарчук, 1949].

Плато лежить в області поширення кристалічних порід, поверх яких залягає комплекс піщано-глинястих третинних і четвертинних відкладень. Кристалічні породи відслонюються в межах річкових долин. Правобережне плато в басейні рр. Бокової та Боковеньки підіймається близько 150 м над рівнем моря і поступово знижується на південь.

В геоморфологічному відношенні можна виділити вододільні простори, які мають вигляд хвилястого і розлогого степу, і річкові долини.

2. ОСНОВНІ ТИПИ ЛІСОНАСАДЖЕНЬ ТА ЇХ СТІЙКІСТЬ

Принципи типології штучних лісів були встановлені і обґрунтовані О. Л. Бельгардом [1952, 1953, 1955]. Як відомо, ця типологія базується на трьох характеристиках: тип лісорослинних умов, тип екологічної структури насадження, тип деревостану.

Виходячи з зазначених типологічних принципів, подаємо типологічну схему лісорослинних умов лісових масивів Криворізького лісництва (див. типологічну схему).

Як показує схема, в межах Криворізького лісництва слід виділити два класи заплавної: заплавні і позазаплавні місцевиростання.

В межах кожного класу заіплавності виділені типи лісорослинних умов за механічним складом ґрунту, ступенем мінералізованості ґрунтових розчинів і ступенем зволоження ґрунту.

Зокрема, ізотрофні ряди представлені піщаними (П), супіщаними (СП, СП') та суглинистими (СГ, СГ') місцевиростаннями, деякі із них мають два варіанти — з засоленням і без засолення (СГЗ, СГЗ', СПЗ).

Ряд гігrogenного заміщення складається із семи градацій і зволоження — сухої (0—1), сухуватої (1), свіжуватої (1—2), свіжої (2), вологої (3), сирої (4), мокрої (5).

Кожному типові лісорослинних умов дана загальна характеристика відносно геоморфологічних, ґрунтових умов, характеру трав'яного покриву. Для кожного типу лісорослинних умов подано перелік деревних та чагарникових порід, зареєстрованих у відповідних умовах (а), та порід, які є найбільш перспективні для умов (б).

Найбільш поширеним типом лісорослинних умов у Криворізькому лісництві є сухуватий суглинистий тип без засолення (СГ),

Значне місце займає в деяких лісових дачах також заплавної свіжий суглинистий тип (СГ'2) в долинах рр. Бокової та Боковеньки (Гурівська, Софієво-Гейківська та Наталіївська лісові дачі). Інші типи лісорослинних умов мають дуже обмежене поширення.

Далі ми звернемо основну увагу на основні типи лісонасаджень в різних лісорослинних умовах.

а) *Лісонасадження в сухому типі лісорослинних умов*

Сухий тип лісорослинних умов займає перш за все змиті суглинисті вершини балочних схилів, а також верхні частини цих схилів.

Насадження в сухих місцевиростаннях є зараз переважно порослевими, низькобонітетними, часто надзвичайно зрідженими. Із складу таких насаджень випали ясен, клен звичайний. Місцями збереглися куртинки низькорослого дуба, окремі екземпляри груші звичайної та зарості терну, глоду, шипшини, залишки порослі береста, білої акації, ясена, клена татарського (рис. 1).

Досвід показує, що сухі суглинисті місцевиростаєння можуть бути залісені дубом літнім, грушею звичайною, гледичією, ялівцем віргінським. Найбільш придатними чагарниками для цих умов є маслинка, скомпія, жимолость татарська.

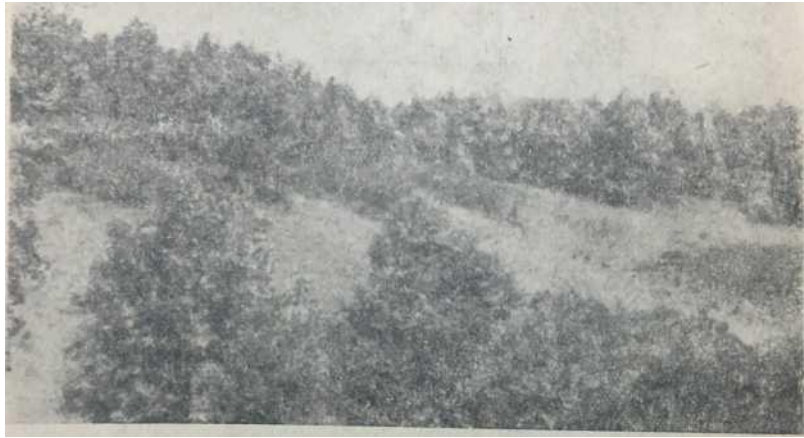

Рис. 1. Зріджене насадження в сухому типі лісорослинних умов (Гурівський ліс).

Як показав М. А. Сідельник [1954, 1955], за несприятливих умов середовища (сухість, засоленість ґрунту) доцільно створювати чисті насадження з відповідної деревної та чагарникової породи. В сухому типі лісорослинних умов доцільно створювати чисті дубові, ялівцеві чи гледичієві насадження з чагарниковим підліском.

б) *Лісонасадження в сухуватому типі лісорослинних умов*

Як було відзначено раніш, сухуватий тип лісорослинних умов у Криворізькому лісництві є переважним. Йому відповідають плакорні позиції та пологі схили.

В сухуватому типі лісорослинних умов у свій час були посаджені лісопосадки різноманітних екологічних структур та типів деревостанів. За цими типологічними показниками всю різноманітність лісонасаджень Криворізького лісництва в сухуватому типі можна звести до таких типів:

1. Насадження півосвітленої структури (соснові, білоакаційові, ясеневі або з перевагою ясена),
2. Насадження півтіньової структури (ясенево-дубові, білоакаційово-дубові).
3. Насадження тіньової структури (дубові, посадки береста).

Характеристику насаджень в сухуватому типі лісорослинних умов подано в табл. 1.

Як показано на таблиці, білоакаційові, а також ясеневі, особливо порослеві насадження, не виявляють тут належної стійкості. Ажурна крона цих порід пропускає під шатро лісу достатню кількість світла, що створює сприятливі умови для вторгнення в «насадження засухостійких степових трав (пирій повзучий, тонконіг вузьколистий, костриця, полин австрійський), Посадки цього типу досить швидко зріджуються, суховершиняють та відмирають (див. табл., 1, кв. 79 Гурівського лісу).

Насадження білої акації насінневого походження, в яких створено ґрунтозахисний чагарниковий ярус, є більш стійкими, виявляють кращий ріст (див. табл. 1, кв. 52 Гурівського лісу).

Подібну картину ми спостерігаємо також в ясеневих насадженнях, Ясен, як порода мезофітна, за несприятливих умов зволоження росте погано, послаблені рослини сильно пошкоджуються шкідником деревесницею (*Zeuzega*). У зріджених та послаблених ясеневих деревостанах відбувається задерніння ґрунту тонконогом вузьколистим, полином австрійським та іншими засухостійкими травами, що різко погіршує лісорослинні умови. Усе це веде до відмирання ясеневих насаджень.

Інтенсивне масове відмирання ясена в сухуватому типі лісорослинних умов відмічалось у роки з несприятливими погодними умовами (після 1944—1950 рр.). Чагарниковий підлісок, створений жовтою акацією, трохи підвищує стійкість ясеневих

насаджень проти задерніння ґрунту, але не гарантує успішного росту насадження за несприятливих погодних умов (див. табл. 1, кв. 68 Гурівського лісу).

Соснові насадження, створені на піщаних та щебених ґрунтах (див. табл. 1, кв. 33 лісової дачі «Чорне», кв. 36 Олександрівського лісу), виявляють достатню стійкість.

Наявність у соснових посадках чагарникового підліска помітно покращує ріст сосни (див. табл. 1, кв. 36 Олександрівського лісу).

Мішані деревостани — дубово-ясеневі, ясенево-дубові, білоакаційово-дубові — також не є досить вдалими. Ясен і біла акація, як породи менш стійкі та менш довговічні порівняно з дубом, швидше випадають з насадження, що приводить до зрідження насадження, до вторгнення в нього степових трав (див. табл. 1, кв. 72 Гурівського лісу). Крім того, як швидкорослі породи, ясен і біла акація на початкових етапах розвитку насадження можуть затіняти дуб, пригнічувати його ріст.

Проте слід відзначити, що лісонасадження півтіньової структури (ясенево-дубові, білоакаційово-дубові), особливо в тому випадку, коли в них створений ґрунтозахисний чагарниковий підлісок, виявляють помітно вищу стійкість проти несприятливих умов середовища, зокрема проти вторгнення степових трав, порівняно з насадженнями півосвітленої структури.

Високу стійкість виявляють у сухуватому типі лісорослинних умов чисті дубові насадження навіть у відсутності ґрунтозахисного підліска (див. табл. 1, кв. 57 Гурівського лісу).

У дубовому насадженні порівняно швидко формується «лісова обстановка», властивий для лісу фітоклімат, лісова підстилка, розвивається мікофлора (*Astraeus hydrometricus* Friesj та ін.).

Мішані деревостани в окладі дуба, клена звичайного, явора (кв. 80 Гурівського лісу) в сухуватому типі лісорослинних умов не мають переваг над чистими дубовими деревостанами. Клені звичайний та явір виявляють тут недостатню засухостійкість і досить швидко починають засихати.

Таким чином, в сухуватому типі лісорослинних умов Криворізького лісництва найбільш стійкими і перспективними виявилися лісонасадження тіньової структури — дубові лісостани з чагарниковим ярусом, а також без нього.

Насадження напівтіньової структури — ясенево-дубові лісостани, особливо з ґрунтозахисним чагарниковим підліском, є тут допустимі.

Деревостани білоакаційові, ясеневі, дубово-ясеневі, берестові вимагають реконструкції. Шляхи здійснення цієї реконструкції: введення ґрунтозахисного підліска, поповнення розладнаних насаджень стійкими породами (дубом, гледичією), заміна виморочних лісостанів (білоакаційових, ясеневих, берестових) більш стійкими (дубовими, ясенево-дубовими, ясенево-кленовими).

Найбільш придатними для створення чагарникового підліска є скомпія, жимолость татарська, бирючина, жовта акація, клени татарський і польовий.

На піскуватих та щебених мкцевиростаннях достатню стійкість виявляють соснові лісостани (сосна римська, сосна звичайна).

в) Лісонасадження в свіжуватому, свіжому та вологому типах лісорослинних умов

Свіжуватий, свіжий та вологий типи лісорослинних умов властиві лощинам, днищам балок, рівнинним і підвищеним елементам заплав. Значне місце ці типи займають в Софієво-Гейківському та Наталіївському лісах. У випадках, коли не відбувається засолення ґрунту, ці типи лісорослинних умов є найбільш оптимальними і надійними для лісорозведення. Для створення насаджень у цих умовах можна використати різноманітний і широкий асортимент порід.

Гарний вигляд і високу стійкість мають тут насадження тіньової (дубові, липо-кленово-дубові лісостани), півтіньові (ясенево-дубові, ясенево-кленові лісостани),

півосвітленої (ясеневі, кленово-ясеневі і ін.) структур.

Таблиця 1

Характеристика насаджень в сухуватому типі лісорослинних умов

Характеристика насаджень в сухуватому типі лісорослинних умов											
Лісова дача	№ кварталу	Структура насаджень	Положення насаджень	Тип деревостану	Зміцненість крон	Вік насаджень	Висота деревних порід	Чагарники (вкриття, видовий склад)	Трав'яний покрив (вкриття, видовий склад)	Лісова підстилка	Примітка
Гурівська	79	п/осв.	поросл.	10 Б. ак.	0,5	20	біла акація 5 м	відсутні	80%; пирій, тонкокіг вузьколистий та ін.	—	дерева суховершинять
"	52	"	насіп.	8Б. ак. 2Я	0,6	20	біла акація 7 м, ясен звичайний 7 м.	40%; клен татарський, клен польовий, бруслина європейська	не розвинений	0,5 см	
"	69	"	"	10Я поол. Л	0,7	20	ясен звичайний 9—10 м	відсутні	60%; тонкокіг вузьколистий, стокос безостий, перстач сріблястий, поли австрійський	0,5 см	окремі дерева ясена суховершинять
"	68	"	"	7Я ЗД	0,7	19—20	ясен звичайний 10 м, дуб літній 10 м	70%; жовта акація, клен татарський	відсутні	2 см	—
"	72	"	поросл.	7Я ЗД	0,7	19—20	ясен звичайний 9,5 м, дуб літній 9,5 м	відсутні	40%; тонкокіг вузьколистий, поли австрійський, суніц. паріао звичайне	0,5—1 см	окремі дерева ясена суховершинять
"Чорне"	33	"	насіп.	10С	0,5	30	сосна звичайна 10 м	майже відсутні	70%; пирій, поли звичайний, тонкокіг вузьколистий, материнка звичайна	—	
Олександрівська	36	"	"	10С	0,7	30	сосна кримська 10—10,5 м	60%; жимолість татарська, брющина	зрідка в'язіль	0,5—1 см	—
"Чорне"	34	п/тін.	поросл.	5Д ЗЯ 1К 1Б	0,7	30—35	дуб 12 м, ясен пушистий 12 м, клен звичайний 10 м, берест 10 м	зрідка жостір, брющина, бруслина європейська	зрідка поли звичайний, рутвиця проста та ін.	0,5 см	—
Гурівська	55	"	"	7Д ЗЯ	0,6	30	дуб 10—11 м, ясен 10—11 м	50%; клен польовий, клен татарський, жимолість	зрідка в'язіль, тонкокіг вузьколистий	0,5—1 см	—
"	57	тін.	"	10Д	0,7	30	дуб—10—11 м	майже відсутні	зрідка в'язіль, тонкокіг вузьколистий	0,5—1 см	—

Примітка. В написанні формул деревостанів в таблицях і в тексті вжиті такі умовні знаки: Д—дуб, Я—ясен, С—сосна, К—клен звичайний, Б—берест, Б. ак.—біла акація, Л—липа, Яд.—ялина, Тс—тополя срібляста, Бер.—береза.

Насадження в свіжих і вологих типах лісорослинних умов мають, як правило, більш або менш розвинений мезофітний, мезогрофітний травостій, а також розкішний самосів деревних рослин (дуба, ясена, клена звичайного, клена татарського, липи). Характеристику насаджень у свіжуватих, свіжих і вологих типах лісорослинних умов подає табл. 2.

Як видно з таблиці, майже всі деревні породи в свіжуватих, свіжих та вологих умовах добре ростуть і можуть давати стійкі та рослі чисті й мішані деревостани.

Проте слід зауважити, що при залісенні заплачних місцевиростань, коли не відбулося засолення ґрунтів, слід перевагу давати дубовим деревостанам (чистим дубовим, кленово-дубовим, липово-дубовим), як найбільш продуктивним і довговічним. Цілоком достатню життєвість і стійкість виявляють також тут чисті ясеневі, кленово-ясеневі деревостани.

2) Насадження в сирому та мокрому типах лісорослинних умов

Сирий та мокрий типи лісорослинних умов займають значні пониження поблизу водоймищ. Тут має місце надмірне зволоження, послаблена аерація ґрунту заболочення, що негативно впливають на ріст багатьох дерев та чагарників (дуба, ясена, береста, клена та ін.). У цих умовах успішно розвиваються верби, тополі.

У Наталіївському лісі на заболочених місцевиростаннях успішно зростає вільха клейка. У трав'яному покриві переважає болотне різнотрав'я — борщівник, кропива, жовтень повзучий, череда, живокіст лікарський та ін.

д) **Насадження на засолених ґрунтах**

Засолені місцевиростання в межах Криворізького лісництва мають незначне поширення. В цих умовах у насадженнях збереглися тільки солестійкі деревні та чагарникові породи (дуб літній, груша, терен, маслинка, клен татарський). Для залісення засолених місцевиростань придатні солестійкі породи: дуб літній, груша, тополя канадська, тополя біла, скомпія, маслинка, тамарикс, яловець віргінський, клен татарський, гледичія, жимолость татарська, шовковиця біла (див. типологічну схему лісорослинних умов СГЗ₁₋₃, СГЗ'₁₋₂₋₃, СПЗ'₁₋₂₋₃).

Таблиця 2

Характеристика насаджень в свіжуватому, свіжому та вологому типах лісорослинних умов

Таблиця 2

Характеристика насаджень в свіжуватому, свіжому та вологому типах лісорослинних умов

Лісова дача	№ кварталу	Структура насадження	Походження насадження	Тип деревостану	Зімкнутість крон	Вік насадження	Висота деревних порід	Чагарники (вкриття, видовий склад)		Трав'яний покрив (вкриття, видовий склад)	Лісова підстилка
								Вкриття	Видовий склад		
Гурівська	56	тін.	поросл.	9Д 1Б	0,7	40	дуб—18 м, берест—15 м	15%	бруслина європейська, бузина, клен польовий	25%; ожина; гравілат міський, кропива дводомна, буги́ла лісова	1—2 см
"	63	п/осв.	"	7Я 2Б 1Д	0,6	35	ясен—19 м, дуб—18 м, берест—17,5 м	20%	клен, жостір	30%; гравілат міський, буги́ла лісова, лучний чай	1—1,5 см
Софіїво-Гейківська	86	тін.	насі́н.	7Д 2Б 1Я	0,7	40—45	дуб—20 м, ясен—20 м, берест—18 м	15%	бруслина європейська, бузина, клен польовий	25%; гравілат міський, буги́ла лісова, кропива дводомна	1—2 см
Наталіївська	38	п/осв.	"	7Я 2К 1Д	0,7	25—30	ясен—18 м, дуб—17,5 м, клен—15 м	30%	свидина, жовта акація, бузина	до 10%; угі́ла лісова, гравілат міський	1—2 см
"	39	тін.	"	8Д 1С 1Л	0,7	60—62	дуб—23—24 м	50%	свидина, клен польовий, клен татарський, чечемха	відсутній	2—2,5 см
Гурівська	46	"	"	9Б 1Д	0,7	25	дуб—12 м, берест—12 м	50%	бузина, клен польовий	15%; липщина, кропива дводомна, буги́ла, яглиця звичайна	1 см
"	59	"	"	10Д	0,7—0,8	16	дуб—8 м	60%	жовта акація, бирючина, клен татарський, клен польовий, бруслина європейська, двочий виноград	зрідка буги́ла	2—2,5 см
Софіїво-Гейківська	85	п/осв.	"	9Я 1К	0,6	30—35	дуб—19,5 м, клен—17 м	40%	клен польовий, бруслина європейська, глід	розвинений слабкозрідка гравілат міський, кутина	2—2,5 см

3. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВИХ ДАЧ КРИВОРІЗЬКОГО ЛІСНИЦТВА

Гурівська лісова дача

Гурівська лісова дача розташована поблизу села Гурівки, Долинського району, Кіровоградської області. Площа її — 619 га. Дача простягається по вододілу між р. Бокова та струмком Гнилушка, 6-кілометровою смугою із сходу на захід (рис. 2). Заснована дача в кінці минулого століття (1886—1890 рр.). Ґрунти — суглинисті, де-не-де солонцюваті та змиті (схили балок). Переважним є сухуватий тип лісорослинних умов. Заплавні ділянки дачі зайняті насадженнями береста (в'яза), верби, тополі, ясена, дуба II—III бонітету, а також лучною та лучно-болотною рослинністю. Найбільш поширені порослеві насадження 2—3 генерацій (ясеневі, дубово-ясеневі), повноти 0,6—0,7, III—IV бонітету. Значне місце займають дубові, ясеневі-дубові насадження насінневого походження III бонітету.

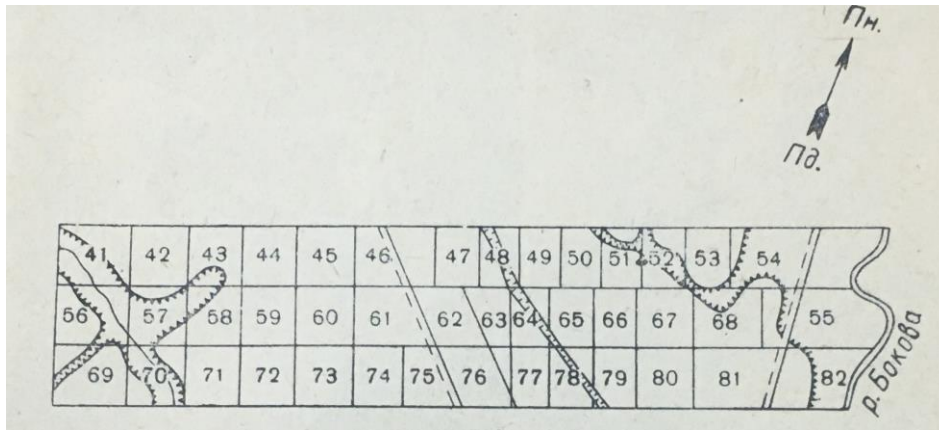

Рис. 2. Схематичний план Гурівської лісової дачі.

На поздовжньому профілі Гурівської лісової дачі (рис. 3, див. вклейку між стор. 138—139), показана різноманітність деревостанів та їх особливості.

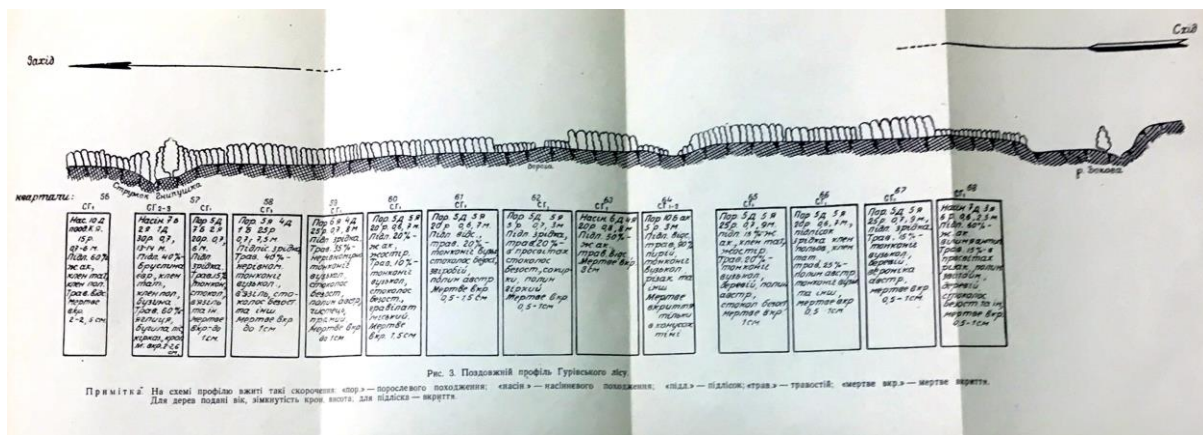

Рис. 3. Поздовжній профіль Гурівського лісу

Примітка* На схемі профілю вжиті такі скорочення: «пор.» — порослевого походження; «насін.» — насінневого походження; «підл.» — підлісок; «трав.» — травостій; «мертве вкр.» — мертве вкриття. Для дерев подані вік, зімкнутість, крона, висота, для підліску — вкриття.

Варто уваги знаходження в Гурівській лісовій дачі граба, а також дубів-велетнів.

На свіжих вилугованих ґрунтах (кв. 53) граб віком 50 років має висоту 17—18 м, діаметр 44—45 см.

Поряд знаходимо окремі екземпляри клена польового, які досягли значного, розміру— 17 м, діаметр — 35 см (рис. 4).

Поблизу струмка Гнилушка (кв. 62) розкинулась розкішна крона вікового дуба (йому більше 150 р.), що займає площу біля 200 кв. м. Дуб має висоту 25—30 м та відходить двома великими стовбурами від поверхні ґрунту (рис. 5). Поблизу дуба-велетня в трав'яному покриві насаджень знаходимо дібровні елементи — конвалію, яглицю, анемону жовтцеву, зірочник шорстколистий.

Солонцюваті ділянки Гурівського лісу поступово залісуються. Необлісені солонці зустрічаються біля садиби лісництва з характерним для них трав'яним покривом — полин Бошняків, гоніолімон татарський, кермек широколистий, костриця борозниста, морквічник Бессерів, мишачий хвіст, тонконіг живородний та ін.

Рис. 4. Дерево клена польового першої величини. Гурівська лісова дача

Рис. 5. Віковий дуб.
Гурівська лісова дача

Софієво-Гейківська лісова дача

Софієво-Гейківська лісова дача розташована поблизу села Софієво-Гейківка, Криворізького району, Дніпропетровської області. Площа її — 138 га.

Насадження дачі розміщені в заплаві р. Бокова, на схилах правого берега річки, частково на плакорі (рис. 6). На схилах та вододілі поширені порослеві середньовікові насадження дуба, ясена, береста IV—V (рідше III) бонітетів такого окладу: 7Д 3Я, 9Я 1Б, 5Д 5Б, 10Д та близькі до них. У заплавних місцевиростаннях (свіжі та вологі умови) варті уваги високобонітетні (I—II бонітет) культури такого складу: 10Д, 10Я, 6Я, 3К, 1Б, 10Б, 7Д, 3К. В насадженнях спостерігається розкішний самосів дуба, ясена (подекуди 30—35 сходів дуба, або 12—16 сходів ясена на 1 кв. м).

Успішний ріст дуба в свіжих та вологих умовах ілюструється значним річним приростом річних кілець деревини (від 0,7 до 1,5 см).

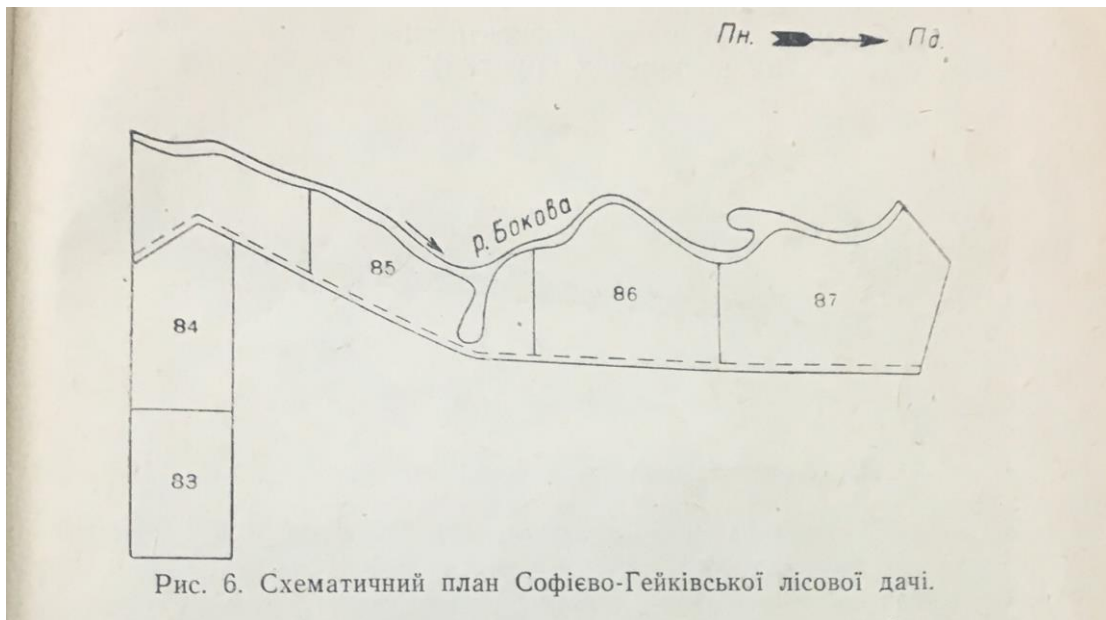

Рис. 6. Схематичний план Софієво-Гейківської лісової дачі.

Рис. 6. Схематичний план Софієво-Гейківської лісової дачі

На щебеневих схилах добре ростуть соснові деревостани. В межах дачі є діючий яр. Його протяжність біля 400 м. На крутих схилах яру появились піонери деревних рослин — глід зігнутоствопчиківий, маслинка, шипшина.

Насадження кв. 87 були створені 80—85 років тому як паркові. Зараз тут зростають тополя біла, тополя канадська, берест, дуб літній, ясен звичайний, ясен пушистий, горіх манчжурський, клен ясенелистий, верби.

Лісова дача «Чорне» (посадки Кефали)

Насадження цієї дачі широкою смугою (50 м) простягнулися по вододільному плато, починаючи з 7 км на захід від села і Бокове, Долинського району, Кіровоградської області.

Спочатку смуга прямує на північ, а далі, під прямим кутом, повертає на захід і західним краєм закінчується на щебеневому схилі струмка Братолюбівка (рис. 7).

Загальна площа насаджень 82 га. Лісорослинні умови характеризуються сухуватими суглинистими місцевиростаннями.

Більшість посадок порослеві, II—III вегетативних генерацій, середньовікові, III—IV бонітетів, подекуди зріджені, задернілі.

За складом деревостану знаходимо значну різноманітність насаджень — 10Д, 8Д 1Я 1Б, 9Д 1Я, 9Д 1Б, 8Я 2Д, ЮС (на щебеневих схилах). Поодинокі в насадженнях зустрічаються клен звичайний, біла акація. Деякі насадження мають розвинений чагарниковий підлісок—жовта акація, свидина, клен татарський, клен польовий, жимолость татарська, вишня антипка, бруслина європейська.

Заслужують увагу як перспективні лісостани з перевагою дуба, соснові (на щебеневих ґрунтах).

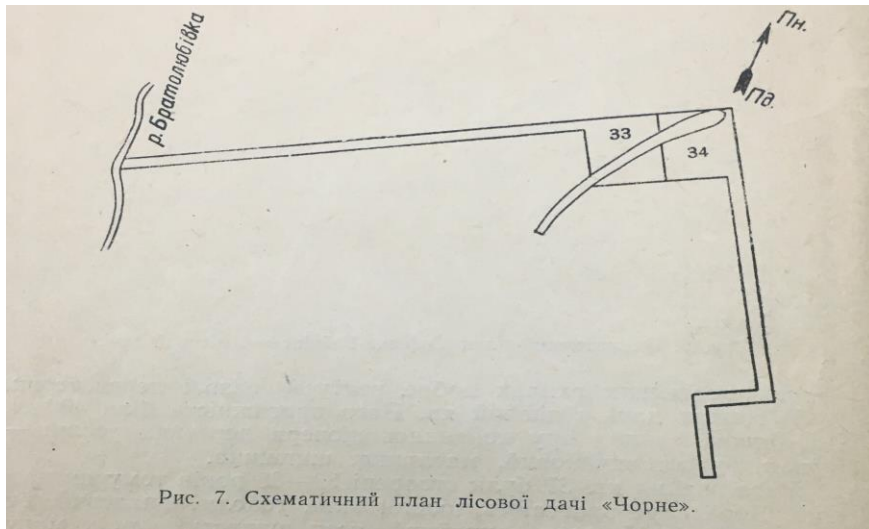

Рис. 7. Схематичний план лісової дачі «Чорне»

Наталіївська лісова дача

Наталіївська лісова дача розташована біля сіл Наталіївка-Добрянка та Олександрівка, Долинського району, Кіровоградської області, на площі 39 га, в заплаві лівого берега р. Боковеньки (рис. 8).

Закладена дача в 90-х роках XIX ст. як паркове насадження.

Лісорослинні умови характеризуються свіжим, вологим та в меншій мірі сирим та мокрим типами. Для деревних рослин вказані типи є оптимальними. Лісові посадки тут гарно розвиваються і оцінюються як насадження I-а-I, рідше II бонітетів.

Поширені на дачі лісостани насінневого походження такого складу: 10Д, 5Я 5Б, 6Б 2Тс 1Д 1Я, 9Д 1С, 5Я 3Д 2Б, 8Б 1С 1Ял., 10С, 3С 2Ял. 3Б 2Тс, 7 Бер 2К 1Я, 5Я 3К 2Д.

В цілому в насадженнях переважають складні мішані деревостани. Деякі з них мають розвинені чагарниковий ярус та два деревні яруси.

Другий деревний ярус створений кленом звичайним, кленом-явором, кленом польовим, кленом татарським, горбиною звичайною.

У сирому та мокрому типах лісорослинних умов зустрічаються осокір, осика, тополя біла, вільха клейка, верби.

Рис. 8. Схематичний план Наталіївської лісової дачі.

У складі насаджень знаходимо значну кількість цінних декоративних порід — дуб червоний, дуб пірамідальний, клен сріблястий, бундук канадський, береза бородавчата, горіх грецький, горіх чорний, кінський каштан, модрина європейська, ялина європейська, сосна звичайна, сосна кримська, сосна Веймутова.

Різноманітна дендрофлора Наталіївського лісу має виключно важливе значення для збагачення декоративними видами зелених будов Криворіжжя.

Олександрівська лісова дача

Олександрівська лісова дача розташована поблизу села Олександрівка, Долинського району, на площі 66 га.

Лісонасадження широкою смугою простяглися по вододілу та пологих схилах балок і струмка Лозоватка (рис.9).

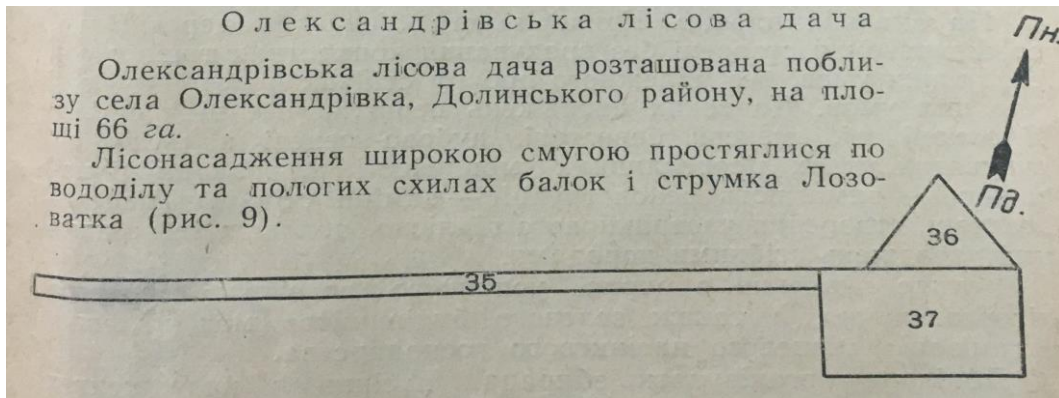

Рис. 9. Схематичний план Олександрівської лісової дачі.

Пануючим тут є сухуватий суглинистий тип лісорослинних умов.

Більшість насаджень — порослеві, подекуди надто зріджені, задернілі III—IV бонітетів. Найбільш поширені деревостани такого складу: 10Д, 8Я 2Д, 5Д 5Я, 9Д 1Я, 4Д 4Я 2К, 10С. Цілковитим задовільним стан мають дубові та соснові (насадження, особливо з чагарниковим підліском).

ВИСНОВКИ

Приведені матеріали дозволяють зробити такі узагальнення та висновки.

Для створення стійких і довговічних лісонасаджень в степу велике значення має виявлення типів лісорослинних умов та вивчення їх лісопридатності.

Територія Криворізького лісництва складається із різних типів лісорослинних умов, які відносно залісення є нерівноцінними, неоднаково придатними для створення в них лісонасаджень.

Найбільш ретельного добору деревних порід (вимагає залісення жорстких місцевиростань — сухих типів лісорослинних умов, засолених ґрунтів. Як показують дослідження М. А. Сідельнік [1954, 1955], а також наші спостереження, в жорстких лісорослинних умовах найбільш перспективними є чисті деревостани стійких деревних порід — дуба літнього, груші звичайної, гледичії, ялівця віргінського. У цих насадженнях доцільно також створювати ґрунтозахисний чагарниковий підлісок.

Для створення деревонасаджень в умовах більш оптимальних (свіжуваті, свіжі та вологі типи лісорослинних умов) можна рекомендувати більш широкий асортимент деревних порід (дуб літній, дуб червоний, липа, клен звичайний, ясен звичайний та ін.).

На значних площах Криворізького лісництва деревні насадження були створені без врахування конкретних типів лісорослинних умов, без належного добору стійких деревних порід для цих умов. До таких насаджень перш за все відносяться білоакаційові, ясеневі, берестові, дубово-ясеневі в сухих та сухуватих типах лісорослинних умов. Нестійкі, розладнані насадження вимагають реконструкції — заміни стійкими деревостанами, створення чагарникового підліска, поповнення зріджених насаджень стійкими породами.

Велике значення в справі успішного розвитку степового лісорозведення, а також зеленого будівництва має належна організація місцевого насінневого

господарства.

Доцільно організувати збирання насіння в насадженнях по окремих типах лісорослинних умов, з окремих перспективних і цінних рас і форм деревних та чагарникових порід та створювати лісові культури з місцевого насінневого матеріалу.

Поглиблене й всебічне вивчення місцевого досвіду лісорозведення сприяє розгорненню робіт по створенню стійких продуктивних степових деревонасаджень, насаджень зеленої зони, збагаченню зелених будов Криворіжжя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельгард А. Л., Руководящие принципы типологии естественных искусственных лесов степной зоны УССР, «Массивное лесоразведение и выращивание посадочного материала», Киев, 1952.
2. Бельгард А. Л., Лесорастительные условия и типологическая характеристика Старо-Бердянской, Алтагирской и Радионовской лесных дач, «Научные записки Днепропетровского госуниверситета», т. XXXVIII, 1953.
3. Бельгард А. Л., Основные принципы типологии искусственных лесов степной зоны, Сб. «Велико-Анадольский лес», 1955.
4. Бондарчук В. Г., Геоморфология УРСР, 1949.
5. «Флора УРСР», т. I, 1935.
6. Сідельнік М. А., Деякі зауваження щодо створення стійких лісонасаджень в степу, «Ботанічний журнал», т. XI, № 1, 1954.
7. Сідельнік М. А., О взаимоотношении древесных пород в насаждениях Велико-Анадолья на фоне конкретных лесорастительных условий, Сб. «Велико-Анадольский лес», 1955.
8. Соболев С. С., К вопросу о значении эпейрогенических движений в формировании современного рельефа УССР, «Изв. АН СССР», серия географ. и геофизич., 1937, № 4.

